

شرایط شیردهی

آنچه مد نظر ما از مسائل مرتبط با پزشکی بود مساله شیردهی در زمان مرگ مغزی و مساله شیر تولید شده از راه‌های غیر متعارف بود که با آنچه گفتیم حکم مساله روشن شد و باقی مسائل رضاع، خود مبحث مستقلی است که باید در فقه دنبال کرد و برای متمیم فایده به صورت مختصر به سایر شرایط رضاع بر اساس آنچه در کلام مرحوم آقای خویی مذکور است به صورت اجمالی اشاره می‌کنیم. مرحوم آقای خویی شروط نشر حرمت با شیر را به چهار دسته تقسیم کرده‌اند. قسم اول شروط مرتبط با مرضعه و زن شیرده است مثل اینکه زن شیرده باید زنده باشد. قسم دوم شروط خود شیر است مثل اینکه شیر باید ناشی از بارداری و ولادت باشد. قسم سوم شروط مرتبط با شیرخوار است مثل اینکه باید سنش کمتر از دو سال باشد و قسم چهارم شرایط شیردهی و رضاع است مثل اینکه باید از پستان مکیده بشود. در قسم اول که شروط زن شیرده است به برخی از شروط اشاره کردیم مثل اینکه باید زوجه باشد چون باید لبن از نکاح باشد.

در قسم دوم که شروط شیر است نیز به برخی از شروط اشاره کردیم و گفتیم شیر باید ناشی از بارداری باشد و بعد از ولادت باشد.

مرحوم آقای خویی در ضمن این قسم به وحدت زن شیرده اشاره کرده است در حالی که این شرط جزو شروط زن شیرده است. اگر دو زن از شیر فحل واحد به مقدار معتبر بچه‌ای را شیر بدهند کافی نیست. یکی دیگر از شروط شیر وحدت فحل است که از مختصات فقه شیعه است. وحدت فحل به سه معنای مختلف مد نظر علماء است که برخی از آنها اجماعی است و برخی از آنها محل اختلاف بین علماء است. یک معنای وحدت فحل در مقابل تعدد فحل و تلفیق رضاع از لبن دو فحل است. مثل اینکه زنی از شوهرش شیر داشته باشد و به بچه‌ای مقداری شیر بدهد و بعد از شوهر دیگر شیر دار شود و باقی‌مانده از مقدار معتبر را از شیر شوهر دوم به بچه بدهد، آیا محرمیت حاصل می‌شود؟ از نظر علماء چنین شیری موجب نشر حرمت نیست و شیر در صورتی باعث نشر حرمت می‌شود که شیر از شوهر واحد باشد. معنای دیگر مرتبط به نشر حرمت بین خود بچه‌های شیرخوار می‌شود. اگر زنی بچه‌های متعددی را به مقدار معتبر از شیر فحل‌های متعدد شیر بدهد بین آن بچه‌ها محرمیت برقرار نمی‌شود. بنابراین بچه‌های رضاعی زن در صورتی با هم محرم می‌شوند که همه آنها از شیر فحل واحد شیر خورده باشند. این شرط نیز بین فقهای شیعه اجماعی است و ظاهراً از مختصات شیعه است.

البته همه بچه‌های رضاعی زن (حتی اگر از فحل‌های متعدد باشند) به همه بچه‌های نسبی آن زن محرم می‌شوند حتی اگر بچه‌های نسبی او از فحل‌های متعدد باشند چون همه آنها بچه‌های آن زن هستند و با بچه‌های رضاعی زن محرم می‌شوند.

معنای سوم وحدت فحل که مشهور علماء به آن معتقد نیستند این است که مثلاً مادر رضاعی مادر رضاعی بچه (به عبارت دیگر دایه دایه بچه) به آن بچه حرام می‌شود؟ برخی گفته‌اند محرمیت حاصل نمی‌شود چون شیر فحل واحد نیست. به عبارت دیگر برای اینکه مادر رضاعی مادر رضاعی بچه با آن بچه مرتبط شود باید بین شیر دو فحل با هم نسبت برقرار شود در حالی که وحدت فحل شرط است ولی مشهور فقهاء اتحاد فحل به این معنا را شرط نمی‌دانند و لذا مادر رضاعی مادر رضاعی را حرام می‌دانند همان طور که مثلاً مادر رضاعی خواهر یا برادر یا عمه یا دایی یا خاله یا عمو و ... رضاعی شخص را حرام می‌دانند. قسم سوم شروط مرتبط با شیرخوار است و قسم چهارم شروط مرتبط با خود شیردهی و رضاع است که ما قبلاً به برخی از آنها اشاره کرده‌ایم. یکی از شروطی که در ضمن قسم چهارم مطرح شده است درباره کیفیت شیرخواری است مثل اینکه بچه باید شیر را بمکد و لذا اگر زن شیر را از پستان داخل دهان بچه بریزد موجب نشر حرمت نیست چه برسد به اینکه شیر را بدوشند و بعد به بچه بدهند و برای آن به وجوه مختلفی مثل متفاهم از «ارتضاع» یا منصرف از آن استدلال شده است اما این شرط اجماعی نیست و به برخی فقهاء مثل ابن جنید و شیخ طوسی خلاف آن نسبت داده شده است و برای آن هم به وجوهی استدلال شده است از جمله تعلیل نشر حرمت به انبات لحم و شدّ العظم که البته بر فرض که این معنا تعلیل هم باشد اما آنچه علت است رضاع موجب انبات لحم و شدّ العظم است نه هر آنچه موجب انبات لحم و شدّ العظم بشود.

تذکر یک نکته در پایان لازم است که یکی از موارد تطبیق قاعده الزام بحث رضاع است. رضاع با شرایط خاصی موجب نشر حرمت است که اهل سنت برخی از آن شروط را قبول ندارند، در این صورت اگر رضاعی در اهل سنت اتفاق بیافتد که شرایط معتبر نزد ما را ندارد اما شرایط معتبر نزد خود آنها را دارد، حرمت نسبت به آن ثابت است.

مثلاً ما معتقدیم با پنج مرتبه نشر حرمت نمی‌شود اما اهل سنت آن را موجب نشر حرمت می‌دانند، اگر زنی به این مقدار دختری را شیر بدهد باید به آثار نشر حرمت ملتزم شد پس مثلاً پسر اهل سنت آن زن نمی‌تواند با این دختر ازدواج کند در عین اینکه پسر شیعه آن زن می‌تواند با این دختر ازدواج کند.